

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор СумДУ

Василь КАРПУШКА

АНОТОВАНИЙ ЗВІТ

про виконану роботу в рамках реалізації проєкту із виконання наукових досліджень і розробок

«Квадроцентрична рекрусивна модель детінізації економіки України для зростання її макроекономічної стабільності»

Назва конкурсу: «Підтримка досліджень провідних та молодих учених»

Реєстраційний номер Проєкту: 2020.02/0238

Підстава для реалізації Проєкту з виконання наукових досліджень і розробок

2020.02/0238, «Квадроцентрична рекрусивна модель детінізації економіки України для зростання її макроекономічної стабільності»

Рішення наукової ради Національного фонду досліджень України щодо визначення переможця конкурсу «Підтримка досліджень провідних та молодих учених» протокол від «16-17» вересня 2020 року № 21

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ

Тривалість виконання Проєкту

Початок – 27.10.2020 р.

Закінчення – 15.12.2021 р.

Загальна вартість Проєкту, грн. 1 691 166,00

Вартість Проєкту по роках, грн.:

1-й рік 405 866,00

2-й рік 1 285 300,00

2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКОНАВЦІВ ПРОЄКТУ

до виконання Проєкту буде залучено 7 виконавців, з них:

доктори наук 6

кандидати наук 1

інші працівники _____.

3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ГРАНТООТРИМУВАЧА ТА ОРГАНІЗАЦІЮ(Ї) СУБВИКОНАВЦЯ(ІВ) ПРОЄКТУ

Найменування підприємства/установи/організації

Сумський державний університет

Організаційно-правова форма підприємства/установи/організації

Державна організація (установа, заклад, підприємство)

Підпорядкованість підприємства/установи/організації
Міністерство освіти і науки України

Код ЄДРПОУ
05408289

Код(и) КВЕД
72.19

Стратегічні напрями наукової діяльності
Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук

ПІБ керівника підприємства/установи/організації
Карпуша Василь Данилович

Юридична адреса підприємства/установи/організації
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Фактична адреса
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Поштова адреса
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Телефон
+38 (0542) 64-04-99

Посилання на веб сторінку підприємства/установи/організації
<https://sumdu.edu.ua>

4. ОПИС ПРОЄКТУ

4.1. Мета Проєкту полягає у економіко-моделюванні дорожньої карти запобігання тінізації економіки України через інвестиційний, податковий, інституційний та соціальний канали з урахуванням їх системної взаємодії, синергетичних явних та латентних ефектів, а також з огляду на забезпечення макроекономічної стабільності

4.2. Основні завдання Проєкту

1) оцінювання обсягу тінізації економіки; 2) виявлення механізмів інвестиційної тінізації та оцінювання ефективності державних заходів з їх запобігання; 3) оцінювання обсягів податкових розривів; 4) виявлення критично необхідного рівня запровадження сервісів електронного урядування; 5) формалізація причинно-наслідкових зв'язків каналів тінізації з рівнями тінізації та макроекономічної стабільності; 7) розроблення дорожньої карти детінізації економіки України.

4.3. Детальний зміст Проєкту:

Сучасний стан проблеми. За даними НБУ в Україні в тіні перебуває 23,8% від ВВП, з яких 19,7% ВВП становить готівкова тіньова економіка, а 4,1% ВВП – негрошова тіньова економіка. Досліджуючи інвестиційний канал тінізації економіки, більшість дослідників емпірично доводять, що для країн, що розвиваються, збільшення прямих іноземних інвестицій стимулює тіньову економічну діяльність. В контексті дослідження податкового каналу тінізації економіки основними каталізаторами тінізації є зростання податкового навантаження.

Новизна Проєкту. *Вперше* було формалізовано причинно-наслідкові зв'язки між детермінантами соціального розвитку України, рівнями тінізації та макроекономічної стабільності з урахуванням часових лагів, побудовано квадроцентрична рекурсивна модель залежності рівня

макроекономічної стабільності від детермінант каналів тінізації, побудована дорожня карта реформ у сфері детінізації економіки України.

Методологія дослідження. Для оцінювання причинно-наслідкових зв'язків між детермінантами соціального розвитку, рівнями тінізації та макроекономічної стабільності було поєднано методи Гренджера, Вальда, для побудови квадроцентричної рекурсивної моделі було застосовано динамічне стохастичне моделювання, для визначення оптимальних рівнів основних детермінант детінізації економіки було використано інструменти імітаційного моделювання.

5. ОТРИМАНІ НАУКОВІ АБО НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ (до 2 сторінок) в поточному році/ в рамках реалізації Проєкту, зокрема:

5.1. Опис наукових або науково-технічних результатів, отриманих в рамках виконання Проєкту (із зазначенням їх якісних та кількісних (технічних) характеристик)

У результаті виконання проєкту дула створена така наукова продукція (НП): НП 1 – модель оцінювання реального обсягу тіньового сектору економіки України; НП 2 – модель оцінювання причинно-наслідкових зв'язків між рівнями тінізації, макроекономічної стабільності та обсягами тіньових інвестиційних операцій; НП 3 – модель оцінювання взаємозв'язків між рівнями податкових розривів, тінізації економіки та макроекономічної стабільності; НП 4 – нелінійна панельна модель оцінювання впливу «E-Government Development Index» та його субіндексів на рівень тінізації економіки; НП 5 – модель оцінювання причинно-наслідкових зв'язків між рівнями тінізації, макроекономічної стабільності та детермінантами соціального розвитку країни; НП 6 – квадро центрична рекурсивна модель причинно-наслідкових зв'язків детермінант детінізації та макроекономічної стабільності; НП 7 – дорожня карта детінізації економіки України для забезпечення її макроекономічної стабільності.

За результатами виконання роботи: 13 статей у наукових виданнях, що індексуються у наукометричних базах даних Scopus та/або Web of Science; 12 статей у фахових наукових виданнях категорії «Б»; тези доповідей на 7 міжнародних наукових конференціях; 1 монографію в Україні українською мовою – 6 друк арк. та 1 монографію англійською мовою закордонним видавництвом (з країн ОЕСР) – 6 друк. арк., підготовлено анотований та науковий звіти про результати реалізації проєкту у 2021 році. Перелік публікацій за Проєктом:

1. Пріоритети розвитку інвестиційного ринку України в умовах детінізації економіки : монографія // за заг. ред. І. В. Тютюник, Л. Л. Гриценко – Суми : Сумський державний університет, 2021. 175 с. ISBN 978-966-657-888-7

2. Saher L., Vasylieva T., Tiutiunyk I. Imperatives of inclusive economy and macroeconomic stability : monograph. Szczecin: Centre of Sociological Research, 2021. 125 p.

3. Tiutiunyk I., Zolkover A., Maslov B. V., Vynnychenko N., Beshley. O., Kovalenko O. Indices of innovation activity as components of macroeconomic stability: how does the shadowing of investment flows affect? *Marketing and Management of Innovations*. 2020. Vol. 4. P. 26-40 <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.4-02>. (**Web of Science**)

4. Vusochuna A., Kryklii, O. V., Minchenko M. G., Aliyeva A. A., Demchuk K. Country innovative development: impact of shadow economy *Marketing and Management of Innovations*. 2020. Vol 4. P. 41-49 <https://doi.org/10.21272/mmi.2020.4-03>. (**Web of Science**)

5. Kharazishvili Y., Kwilinski A., Grishnova O., Dzwigol H. Social safety of society for developing countries to meet sustainable development standards: Indicators, level, strategic benchmarks (with calculations based on the case study of Ukraine). *Sustainability (Switzerland)*. 2020. Vol. 12, № 21. P. 1-21. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12218953>. (**Scopus**)

6. Kwilinski A., Dielini M., Mazuryk O., Filippov V., Kitseliuk V. System constructs for the investment security of a country. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2020. Vol. 10, № 1. P. 345-358. DOI: [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1\(25\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1(25)). (**Scopus**)

7. Lyulyov, O., Lyeonov, S., Tiutiunyk, I., & Podgórska, J. The impact of tax gap on macroeconomic stability: Assessment using panel VEC approach. *Journal of International Studies*. 2021. 14(1). P. 139-152. [doi:10.14254/2071-8330.2021/14-1/10](https://doi.org/10.14254/2071-8330.2021/14-1/10) (**Scopus**)

8. Vysochyna, A., Semenov, V., & Kyrychenko, K. Marketing and Management of Innovations in Public Governance as Core Determinants of Trust. *Marketing and Management of Innovations*. 2021. Vol. 2. P 204-212. <http://doi.org/10.21272/mmi.2021.2-17> (**Web of Science**)
9. Tiutiunyk, I., Mazurenko O. Personal income tax gaps: bibliometric and econometric analysis. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. 4(39). P. 193–201. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241308> (**Web of Science**)
10. Tiutiunyk, I., Drabek, J., Antoniuk, N., Navickas, V., & Rubanov, P. The impact of digital transformation on macroeconomic stability: Evidence from EU countries. *Journal of International Studies*. 2021. 14(3). P. 220-234. doi:10.14254/2071-8330.2021/14-3/14 (**Scopus**)
11. Tiutiunyk, I., Kuznetsova, A. & Spankova, J. Innovative approaches to the assessment of the impact of the shadow economy on social development: an analysis of causation. *Marketing and Management of Innovations*. 2021. 3. P. 163-172. <http://doi.org/10.21272/mmi.2021.3-14> (**Web of Science**)
12. Zolkover, A. & Tiutiunyk, I. The Quality of Tax Administration and Macroeconomic Stability: Assessment and Interaction. *Studies of Applied Economics*. 2021. – прийнято до друку (**Scopus**)
13. Tiutiunyk I., Zolkover A., Lyeonov S., Ryabushka L. The impact of economic shadowing on social development: challenges for macroeconomic stability. *Науковий Вісник Національного гірничого університету – прийнято до друку (Scopus)*
14. Tiutiunyk, I., Mazurenko O. The nexus between International tax competitiveness and the shadow economy: A cross-countries analysis. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021 – прийнято до друку (**Web of Science**)
15. Tiutiunyk, I. Digital innovations in the policy of de-shadowing the economy. *Marketing and Management of Innovations*. 2022 – прийнято до друку (**Web of Science**)
16. Lyulyov O., Moskalenko B. Institutional Quality and Shadow Economy: An Investment Potential Evaluation Model. *Virtual Economics*. 2020. № 3(4). P. 131-146. [https://doi.org/10.34021/ve.2020.03.04\(7\)](https://doi.org/10.34021/ve.2020.03.04(7)).
17. Люльов О. В., Боженко В. В., Золковер А. О. Макроекономічна стабільність: методика оцінювання. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 4(70). С. 40-46. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-70-7>
18. Кузьменко О. В., Золковер А. О. Оцінка взаємозв'язку між електронним урядуванням та детінізацією економіки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія Економіка і управління*. 2020. Том 31(71). № 6. С. 55-59. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-6-9>
19. Леонов С. В., Золковер А. О. Вплив інвестиційного каналу тінізації економіки на макроекономічну стабільність в країні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 6(80). С. 16-22. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-6-2>
20. Тютюник І. В. Формалізація причинно-наслідкового зв'язку податкових розривів за податком на доходи фізичних осіб з макроекономічною стабільністю. *Науковий погляд економіка та управління*. 2021. 5(75). С. 69-74 <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-75-9>
21. Tiutiunyk, I., Mazurenko, O. The Theory of International Tax Competition: Comparative Analysis. *SocioEconomic Challenges*. 2021. 5(3). С. 134-138. [https://doi.org/10.21272/sec.5\(3\).134-138.2021](https://doi.org/10.21272/sec.5(3).134-138.2021)
22. Mazurenko, O., Tiutiunyk, I., Derkach, L. The Impact of Tax Morality on Tax Evasion: Evidence of EU Countries. *Business Ethics and Leadership*. 2021. 5(3). С. 108-112. [https://doi.org/10.21272/bel.5\(3\).108-112.2021](https://doi.org/10.21272/bel.5(3).108-112.2021)
23. Леонов С. В., Тютюник І. В., Лоб А. І. Фіскальна децентралізація як інструмент мінімізації податкових розривів в економіці. *Науковий погляд економіка та управління*. 2021. 2(72). С. 96-101. <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-72-14>
24. Mazurenko O., Tiutiunyk I. The international tax competitiveness: bibliometric analysis. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2021. 1. С. 126-138. [https://doi.org/10.21272/fmir.5\(1\).126-138.2021](https://doi.org/10.21272/fmir.5(1).126-138.2021)
25. Мазуренко О. В., Тютюник І. В., Білоус Ю. Г. Систематизація факторів формування податкової конкурентоспроможності країни. *Науковий вісник Чернівецького національного*

університету імені Юрія Федьковича. Серія Економіка. 2021. 830. С. 58-64. <https://doi.org/10.31861/ecovis/2021-830-10>

26. Humenna, Yu., Tiutiunyk, I., Tverezovska, O. Digital Effects on Macroeconomic Stability in the Framework of COVID-19 Pandemic: EU Practice. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism.* 2021. 13. С. 70-77. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2021-13-07>

27. Тютюник І. В., Білоус Ю. Г. Вплив податкових розривів на фінансово-економічну безпеку країни. *Науковий погляд економіка та управління.* 2021. 4(74). С. 88-92. <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-74-13>

28. Тютюник І. В. Тіньові схеми портфельного інвестування: порівняльний аналіз. *Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти:* збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Ужгород, 18 листопада 2020 р. С. 27-28.

29. Tiutiunyk I., Zolkover A., Lyeonov S., Kwilinski A., Vysochyna A., Kostronova S. The innovative financial technologies and its impact on shadow transactions. *Socio-Economic Challenges: International Scientific and Practical Conference Book Proceeding, Sumy, November 3-4, 2020.* P. 422-426. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80954>.

30. Тютюник І. В., Золковер А. О., Люльов О. В., Височина А. В., Квілінський А. Структура тіньового сектору економіки: порівняльний аналіз. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України:* збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції, м. Суми, 19-20 листопада 2020 р. С. 188-192. <https://fbs.uabs.sumdu.edu.ua/v-vseukrainska-naukovo-praktychna-on-line-konferentsiia-problemy-ta-perspektyvy-rozvytku-finsanovo-kredytnoi-systemy-ukrainy>

31. Tiutiunyk I., Gura O. Tax gaps in the economy: preconditions and consequences. *Socio-Economic Challenges : Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, March 22–23, 2021 / edited by Prof., Dr. Vasilyeva Tetyana.* – Sumy : Sumy State University, 2021. P. 225-229.

32. Tiutiunyk I. V. Tax instruments of shadow capital withdrawal by financial intermediaries. VI International European Conference on Social Sciences : Proceedings Book, Kyiv, June 4-6, 2021 / edited by Prof., Dr. Olena Panchenko. – Kyiv Iksad Global Publication, 2021. P. 426.

33. Тютюник І. В. Гуменна Ю. Г., Валюх А. В. Зростання макроекономічної стабільності в умовах цифровізації економіки. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 22–24 листопада 2021 року).* – Суми: Сумський державний університет. 2021. 86-89

34. Tiutiunyk I., Humenna Yu. Problems and prospects of e-government implementation in Ukraine. *Financial Markets, Institutions and Risks: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, Sumy, November 20–22, 2021 / edited by Prof., Dr. Vasilyeva Tetyana.* – Sumy : Sumy State University, 2021. P. 42-44

5.2. За наявності науково-технічної продукції обґрунтування її переваг у порівнянні з існуючими аналогами

Перевагами очікуваної НП у порівнянні з існуючими аналогами є: для НП 1 було враховано прямі та кількісно вимірювані прояви тінізації та каузальні змінні; для НП 2 – оцінено причинно-наслідкові зв'язки між обсягами тіньових інвестиційних операцій, рівнями тінізації та макроекономічної стабільності; для НП 3 – оцінено обсяги податкових розривів за основними видами податково їх причинно-наслідкові зв'язки з рівнями тінізації економіки та макроекономічної стабільності; НП 4 – визначено критично необхідний для України рівень запровадження сервісів електронного урядування; НП 5 – враховано не лише офіційні індикатори соціального розвитку, а й тіньовий рівень міграції та зайнятості населення; НП 6 – враховано логічну послідовність, функціональну відособленість, взаємодоповнюваність, ймовірні прямі та обернені взаємозв'язки між каналами детінізації економіки; НП 7 – розроблено систему заходів, таргетів та часових орієнтирів мультиплексивних трансмісійних ефектів багатоканальної дифузії впроваджуваних регуляторних інтервенцій для забезпечення макроекономічної стабільності.

5.3. Практична цінність отриманих результатів реалізації Проєкту для економіки та суспільства (стосується проєктів, що передбачають проведення прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок)

Практична цінність запланованих результатів проєкту для економіки та суспільства полягає у тому, що він надасть емпірично підтвержені аргументи: Мінфіну України, Комітету ВРУ з питань економічного розвитку – щодо реального обсягу тінізації економіки України; НАЗК, Нацкомфінпослуг, НКЦПФР – щодо виявлення основних механізмів інвестиційної тінізації та оцінювання ефективності державних заходів з їх запобігання; Комітету з питань цифрової трансформації – щодо результатів оцінювання оптимізації сервісів електронного урядування впливу; Міністерству соціальної політики України – щодо визначення соціальних детермінант тінізації економіки; Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України – щодо причинно-наслідкових зв'язків каналів детінізації та макроекономічної стабільності; Уряду – щодо оптимальних рівнів її основних детермінант у контексті забезпечення таргетованого рівня макроекономічної стабільності країни.

5.4. Опис шляхів та способів подальшого використання результатів виконання Проєкту в суспільній практиці.

Результати емпіричного дослідження *інвестиційного каналу* тінізації економіки, виявлені найбільш поширені в Україні механізми виведення капіталу в офшорні зони, тіньові схеми портфельного інвестування, тощо, можуть бути використані як підґрунтя при визначенні НАЗК інструментів інвестиційної антикорупційної політики та їх таргетів при оновленні «Антикорупційної стратегії на 2020-2024 роки».

Отримані дані щодо *податкового каналу тінізації* економіки, обсягів податкових розривів за основними видами податків, їх причинно-наслідкові зв'язки з рівнем тінізації економіки та макроекономічної стабільності можуть стати таргетами для правового регламентування організації сплати податків і податкових платежів у державний бюджет відповідно Стратегічного плану діяльності Мінфін України на 2020-2022 роки.

Розрахунки щодо *інституційного каналу тінізації* економіки, критично необхідного для України рівня запровадження сервісів електронного урядування, можуть бути враховані Комітетом з питань цифрової трансформації при розробленні законодавчих засад цифровізації та цифрового суспільства в Україні, змін до Національної та державної програми інформатизації.

Результати щодо *соціального каналу тінізації* економіки, оцінювання причинно-наслідкових зв'язки між детермінантами соціального розвитку України, рівнями тінізації та макроекономічної стабільності можуть бути враховані Міністерством соціальної політики України при реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року.

Використання сучасних методів моделювання та прогнозування при формуванні *дорожньої карти детінізації економіки* дозволить Уряду України отримати емпірично підтверджену систему заходів, таргетів та часових орієнтирів мультиплексивних трансмісійних ефектів багатоканальної дифузії впроваджуваних регуляторних інтервенцій для забезпечення макроекономічної стабільності.

Примітка: Анотований звіт не містить відомостей, заборонених до відкритого опублікування

Науковий керівник Проєкту

Завідувач кафедри маркетингу
Сумського державного університету

Люльов О. В.

